

שבת הראי"ה

ליקוטים מתורתו של הצדיק והחסיד, מרא דארעא דישראל, שר התורה ורועה ישראל
רבי אברהם יצחק הכהן קוק זצ"ל

פרשת
זוהרת

גליון מספר 80

יוצא לאור ע"י ארגון 'אור האורות' להפצת תורת הגה"צ הראי"ה קוק זיע"א ♦ שאלות ותגובות ניתן לשלוח לכתובת: רח' הרב צבי יהודה 6 דירה 3 בת-ים, או בדוא"ל: reiyyaa@gmail.com
או להתקשר למספר: 0546573528 ♦ תרומות ניתן להפקיד בבנק הדואר חשבון מס' 20778885 ♦ ניתן לקרוא את העלון גם באתר: www.yeshiva.org.il ♦ ניתן לקבל את העלון במייל מדי שבוע

אורות הפרשה

שְׁמַעוּ נָא הַמְרִים וְכוּ, יו.

יִקְחוּ אֵלֶיךָ פֶּרֶה אֲדָמָה תְּמִימָה וְיֵט, בו.

"כל הכעסנות שבעולם הבאה מצד הדרכה, במוסר, באמונה, בדיעות ובמעשים, וכל החסרונות המוכרחות שאי הסבלנות והקנאות עושה בעולם – אע"פ שהרבה חלקים מהם הם מלאים קדושה גדולה, ובאים גם כן מחסידות חשובה וטהרת לבב, מ"מ אין זה מונע מלהתחשב עם הצד החסרוני שבהם. וסוף כל סוף הדבר מוכרח להיות מתוקן, וכל המבוקש של הקדושה היותר עליונה – יבא לעולם בדרך שלום, והדרכה מלאה נחת, שלווה וכבוד.

שורש כל זה הוא חטא מי מריבה, וכעסו של משה, אמירת שמעו נא המורים, שהביאה הכאת הסלע, בְּמִקוֹם שֶׁהָיָה רָאוּי לְהִיטֵב וְהַפְּרִיט וְהַדִּיבּוֹר. ובתוכן ההופעה של הדרכה של אמונה, ושל דיוקי תורה, נתערב בשביל כל כח הקפדנות, עד שהאב ובנו, הרב ותלמידו, שהם יושבים בשער אחד ועוסקים בתורה, נעשים כאויבים זה לזה. ואם שמכל מקום את והב וסופה כתיב, ואהבה בסופה, אבל אין הרושם של האיבה הארעית הולך לגמרי בלא שום הפסד.

תורת חסד היא תורה דלעילא, תורת הסוד המתגלה לישירים על פי אליהו ביסודה, בהתבסמו כבר והרי הוא מוכן לשליחותו לבשר שלום, לעשות שלום בעולם, ולהשוות את המחלוקת (ע"פ עדיית ג. ד.), "לקרב ולא לרחק" (שם), והוא בעצמו תוכן פתיחת הפה של משה רבינו, שישוב לדבר אל הסלע במקום ההכאה שעברה, וגילוייה של תורת חסד בהתפרשה ברחבה ע"י ת"ח בדורות אחרונים אינן דאטיין מסיטריה דמשה, ועל ידה יוחל אור של סוכת שלום להיות הולך ונפרש על ישראל [...] [מִרְן הַרְאִי"ה, 'שמונה קבצים', קובץ ג' פסקה ט' עיי"ש באורך].

"כנסת ישראל שואפת לתקן העולם בכל מלווא, לסליחה מקורית מטהרת, שבאה לא רק מישועת נפש האדם, והטבת רצונו מצד עצמו (שבזה צריכים להיפגש בויתור ומדת חסד מיוחדת, בלא התכללות עם כל המדות כולם ובלא שיקול צדק של עז משפט), כי אם תיקון כולל לסיבת החטאים.

חוק הטהרה, העברת רוח הטומאה על ידי שמו של משיח שקדם לעולם, פרה אדומה, כפרה כתיב בה, והיא מטהרת מטומאת מת – נעוצה בסילוק המיתה מיסודה, בהעלאת העולם מעומק חטאו, מחטא הארץ ומקטרוג הלבנה, מנפילת התיאוריה העולמית ביסוד מציאותה, מהנמכת האידיאל העולמי במציאות, מה שהכשיר את החטא האנושי, וכל הצרות הרבות הבאות ממנו.

הכל הכל צריך להיות מתוקן, הכל צריך להיות מטהר. שאיפת ישראל לבנין האומה, לשיבת הארץ, היא שאיפה בעומק הטוב החודר כל היש בשרשו. לא זקיפת לבנה מאיזה בנין, כי אם פניה עמוקה אל שורש כל הבנין, לכווננו בתיקון.

לא עצים אחדים וענפים מאילן החיים והטוב, אלא לחשוף את המקור, את מעין החיים, שלשד עץ החיים וכל שרשיו, גזעיו, ענפיו, פארותיו ועליו, משם יונק. וממנו יבא רוח חיים, רוח חדש, עולם חדש יבנה, "כי כאשר השמים החדשים והארץ החדשה עומדים לפני, כן יעמד זרעכם ושמכם" [ישעיהו סו, כב] [מִרְן הַרְאִי"ה, 'שמונה קבצים', קובץ ה' פסקה נא].

אורות הראי"ה

קשרי הידידות בין מרן הראי"ה זיע"א

והג"ר זליג ראובן בנגיס זצ"ל, ראב"ד העדה החרדית (ד')

פרק ד': הראי"ה אב"ד ירושלים

הכהן קוק שליט"א, האבד"ק ירושלים עיה"ק תובב"א. אחרי תת לכתר"ה את ברכתי שלום ברגשי אהבה נאמנה, הנני להודיעו כי מכתבו נכון הגיעני במועדו, ורבת שבעה לה נפשי עונג בהתבשרי שלומו ושלום תורתו כי טוב, וכן אברכו גם לימים יבואו כי ישפות ד' שלומו ושלום משפחתו ושל' תורתו לאושר ולתפארת עמו ועדתו ולשמחת כל מוקיריו דורשי אושרו והצלחתו, אשר בתוכם ימנה גם אני המתרפק באהבתו – וברך אברכנו בכל הני מילי דמיטב. יאכנו ד' לראותו עומד ועוסק בעבודה בבית מקדשנו אשר מהרה יבנה למראה עינינו בתוככי ירושלים עיה"ק, ישמח לבנו ותגל נפשנו אכיל"ה.

כא"ל אוהבו המיחל לישועת ד' על עמנו ועל ארצנו, זעליג ראובן בענגיס".
[אגרות לראי"ה אגרת קמג].

בשבועות האחרונים סיפרנו על הידידות הגדולה שהייתה בין מרן הראי"ה והגאון ר' זליג ראובן בנגיס זצ"ל. הזכרנו כי קשרים אלו המשיכו ביניהם במשך כל חייהם, והיו לסמל של אהבה ושלום בין ת"ח המרבים שלום בעולם, ומנעימים זה לזה בהלכה. התייחסנו לקשרים שהיו ביניהם בשתי תקופות בחייהם: הראשונה – עת למדו בצוותא בישיבת וולוז'ין המעטירה, והשנייה – במסגרת כהונתם כרבני עיירות בליטא.

השבוע נספר על פרק הזמן בו כיהן מרן הראי"ה כרבה של ירושלים, ואילו ר' זליג ראובן נותר עדיין בחו"ל. מפני המרחק הגיאוגרפי, היה הקשר ביניהם בתקופה זו באמצעות חליפת מכתבים, אשר ניתן לראות מתוכם את האהבה הגדולה ששררה ביניהם.

"הרב הגאון האמיתי, תפארת ישורון"

את המכתב הראשון הידוע לנו מתקופה זו, כתב הראי"ה לר' זליג ראובן. לצערנו, לא זכינו למצוא מכתב זה, אך מה שקיים בידינו הוא מכתב ששלח ר' זליג ראובן כתשובה למכתב זה. וכך הוא כותב לידידו הראי"ה, רבה של ירושלים:

"עמי" עש"י י"ד אחה"ש [אסרו חג השבועות] ותן ברכה [תרפ"ג] לפ"ק קלוויריעא ליטא.

יאר ד' פניו אל כבוד ידי"ע וידיד נפשי, הרב הגאון האמיתי, תפארת ישורון, נודע לתהילה בקרב עם סגולה כו' כקש"ת מ' ר' אברהם יצחק

ר' זליג ראובן: "ערבים לי דברי כבוד תורתו"
שנתיים אחר כך, בשנת תרפ"ה, הדפיס ר' זליג ראובן חלק נוסף מספרו 'לפלגות ראובן', ושלח עותק של הספר למרן הראי"ה. לספר הוא צירף מכתב שלא נשתמר בידינו, ובו הוא מבקש ממרן הראי"ה שייטיע לו לעלות לארץ ישראל, ע"י היכולות החוקיות שהיו בידי מתוקף תפקידו הרשמי כראש הרבנים בארץ ישראל. בשמחה רבה קיבל הראי"ה את הספר הנפלא, והחזיר לידידו מכתב נלבב, ובו הערות נרחבות על דברי הספר בכמה גופי הלכות. בתוך מכתבו, מתייחס הראי"ה גם לבקשתו של ר' זליג ראובן לעלות ארצה:

"ב"ה. עה"ק ירושלים ת"ו. כ"ז אייר תרפ"ה.

שפעת שלי' ואורה וברכה ישלח ד' מציון וירושלים לכבוד ידי' הרב הגאון האמיתי, פאר הדור, סוע"ה הרים, מוהר"ר זעליג ראובן בענגיס שליט"א הגאבד"ק קאלווארע יצ"ו, וכא"ל שוי"ר באה"ר. אחדשה"ט דהדר"ג שליט"א.

נתמלא הבית אורה, מאור תורה של ספרו הנפלא "לפלגות ראובן" אשר כמעשה בראשונים כן מעשה תקפו וגבורתו בספרו זה, ועוד עולה עליהם במעלות הקודש וברוחב דעה והקפה רבה בסדר קדשים, יברך ד' חילו. ומרוב עוצם טרדתי לא מצאה ידי לעיין בו כראוי, ורק לחבת הקודש הצצתי מעט בין פלגיו הנחמדים.

(כאן נכנס הרב לפלפול ארוך, ואח"כ כותב:)

ומגודל הטרדות אי אפשר לי כעת להתענג באריכות בדבריו הנחמדים באבני חן המתנוססות על פני ספריו הקדושים בכלל, וביחוד ע"פ ספרו הגדול האחרון אשר הואילו בו כעת לכבדני בו. ישר חילו לאורייתא לאוי"ט.

ומה מאד חפצתי, שכ"ג ועוד גדולי הדור יבאו לשכן כבוד בחצרות ד' באה"ק ת"ו, והארץ הלא תאיר בעה"י מכבוד תוה"ק, אבל צריכין אנו לרחמי שמים מרובים, למצא את הדרכים הנכונים לפרנסתהון דרבנן, בכבוד והדר, מה שחסר לנו עדיין כעת, עד ירחם ד' את עמו ונחלתו ויראנו בישועתו בקרוב. והי' זה שלי' כנה"ר ונפש ידי'ע דוש"ת באה"ר מהר הקודש מירושלים, הק' א.ג. הנ"ל [אגרות הראי"ה ח"ד אגרת אישכנז].

מין הראי"ה היה מדקדק מאוד בתארים שכתב על גדולי ישראל. במכתב זה, הוא פונה לר' זליג ראובן בתואר: הגאון האמיתי – תואר שנתן הראי"ה רק ליחידי סגולה, כמו למשל הריב"ז, ר' חיים עוזר גרודזינסקי מוילנא, ר' שמואל סלנט רבה של ירושלים, ור' מרדכי גימפל יפה זצ"ל רבה של יהוד (שהיה אחי סבתו של הראי"ה) [ע"פ 'שבחי הראי"ה' עמ' רד, בשם הרצ"ה].

(על דבר עליית ר' זליג ראובן לארץ, ומעורבותו של הראי"ה בעניין, נספר בשבוע הבא א"ה).

בתגובה למכתבו של הראי"ה, שלח לו ר' זליג ראובן מכתב נוסף, בו הוא עונה להערות על ספרו. נביא כאן את חלקו הראשון של המכתב:

"עמ"י עש"י ו"א אסרו חג השבועות, "תפר"ה ונחלת את הארץ" [תרפ"ה] לפ"ק, קלווארעיא – ליטא.

הוד כבוד ידי'ע וידי'נ, הרב הגאון האדיר, תפארת ישראל וכו', כקש"ת מו"ה ר' אברהם יצחק קוק שליט"א, הכהן הגדול מאחיו, רב הראשי לאה"ק בתוככי ירושלים עיר קדשנו ת"ו, שלום לו ולתורתו, ושלום לכל החוסים בצל חכמתו ויראתו, וכל אנשי עדתו, יתברכו בכל טוב סלה איש איש כברכתו.

בברכת שלמא רבא למר ולתורתו, אודיעהו כי מכתבו היקר מיום כ"ז אייר נכון הגיעני בחג העצרת, ומשנה עונג נוסף לי על עונג יו"ט, להתבשר שלום כתר"ה ידיד נפשי עוז כי טוב, ולהודע יחד עם זה כי ספרי מצא חן בעיני עין הבדולה, ואשר על כל חשתי ולא התמהמהתי להשיב לו על אתר נגדה נא כל טרודתי, ולברך את שלום הדר"ג וגם להשתעשע על דבר חדושי התורה אשר כבדני בהערתי על ספרי, כי ערבים לי דברי כבוד תורתו מאז באנו בכתובים [...] (כאמור, בהמשך המכתב מפלפל ר' זליג ראובן בהערותיו ההלכתיות של מין הראי"ה). [צילום המכתב מופיע בספר 'של הראי"ה' עמ' קסד].

הבעלות על הכותל המערבי

בקין תר"ץ, דרשו הערבים שהיהודים יוותרו על זכויותיהם על הכותל המערבי, ואיימו שאם לאו – יהיו שוב פוגרומים קשים. 'ההנהלה הציונית', 'הסוכנות היהודית' והועד הלאומי – ציידו בויתור. אולם הערבים דרשו שמסכות דתית תצהיר על היותו. המוסדות השתדלו להשפיע על מין הראי"ה, רבה של ארץ ישראל, שיסכים לויתור זה, שכן על ידי זה תמנע שפיכות דמים רבה.

מין הראי"ה סירב בתוקף לחתום על ויתור כלשהו, ואסר לעשות זאת. העסקנים צבאו על ביתו, ובתחנונים ואיומים הודיעו לרב כי אחריות כבדה מוטלת על כתפיו, והוא שישא באחריות המוסרית למקרה שיגרם שפיכות

העלון יוצא לאור בסיוע
'דפרי שיר' –
הדוכן שלך לספרי קודש
ומוסיקה יהודית.
סניף ראשי:
תחנה מרכזית ירושלים.
פלאפון: 0524797380.

דמים. מין הרב זצ"ל זעק לעברם: איזה זכות יש לנו לוותר על הכותל, מתנה שקבלנו מהקב"ה, וכי בידנו זה?

אך אלה בשלהם: חיי הישוב תלויים בויתור זה.

הראי"ה השיב להם בתקיפות: אין זה בא בחשבון, אין לוותר על הכותל! ודעו לכם, לא היותו מצידנו יציל את המצב. ועוד הוסיף מין הראי"ה ואמר: "דעו לכם, שאם אנו נותר על הכותל, גם הקב"ה לא ירצה להחזירו לנו...". ידע הראי"ה שהעסקנים לא יטמנו ידם, וינסו להשפיע גם על הגרי"ח זוננפלד זצ"ל, רבה של העדה החרדית, ובכך ינסו להשיג הצהרה רבנית על היותו. עמד הראי"ה ושלח שליח מיוחד לגרי"ח זוננפלד להודיע לו את תשובתו לעסקנים ולכל יסכים לבקשתם.

אלא שהעסקנים היו זריזים, וכבר שלוחיהם הגיעו אצל הגרי"ח זוננפלד ובקשו ממנו הצהרת ויתור. אלא שגם שם נכונה להם אכזבה. הגרי"ח זוננפלד סירב בתקיפות, ולא זו אלא עוד שלח שליח מיוחד להודיע לראי"ה על עמדתו ולכל יסכים לבקשת היותו.

רצו השליחים זה מבית מין הראי"ה, וזה מבית הגרי"ח זוננפלד, ובאמצע הדרך נפגשו השנים. כשראו זה את זה, שאלו מהיכן ולהיכן, ספרו זה לזה על שליחותם ונתברר להם שלדבר אחד הם נדרשים. וכך הוסרה החרפה שיכלה להמיט חולשת הרוח שאחזה בכמה יהודים.

כאן המקום להזכיר לשבח את הספר 'כותלנו' שראה אור לאחרונה [בהוצאת 'חוסן ישועות'], העוסק כולו בנושא זה של מנהיגות הראי"ה בפרשת הכותל. הספר, המקיף בתוכו ומהודר במראהו, מיטיב לתאר את עמדתו האמיצה והברורה של מין הראי"ה ביחס לבעלות עם ישראל על הכותל המערבי.

במכתב שכתב מין הראי"ה לר' זליג ראובן באותם ימים, הוא מתייחס לפרשה מורכבת זו, וכותב:

"ב"ה יום י"ג לחדש תשרי תרצ"א.

שלי' וברכה, שמחת הרגל וגמח"ט לכ' ידיד נפשי עוז הרב הרב הגאון האמיתי סיני ועוקר הרים מוהר"ר ראובן בענגיס שליט"א הגאבד"ק קאלאוואריא יצ"ו וכא"ל שלי' וכת"ס.

אחרי דרישת שלומו הטוב באהבה רבה.

שמחתי בנועם מכתב קדשו ומה מאוד אשתוק להודע כפעם בפעם משלמא דמר ושלי' תורתו וכל אשר אתו. ובענין זכויותינו בשריד מקדשינו הכותל המערבי שיבנה בב"א, כיוונתי ב"ה לדעת גדולי הדור, שתשובתי הייתה ששום ויתור מצידנו לא יוכל לבא בשום אופן, ואם יהיה הכרח להשיב לממשלה בזה דבר באופן של פשרה, עשה רק ע"י הסכמתם של גדולי גאוני הדור בא"י ובגולה, שכל ישראל הוא קשור בכל עמקי נשמתו בקדושת מרום מראשון מקום מקדשנו. וע"כ נדחה הדבר לעת עתה. ומה שתחליט הועידה הממונה על זה אין אנו אחראים לעת עתה. מובן שמה שיעשו הגויים, אין אנו אחראים כלל. וד' יפר עצת כל הקמים לפשוט את ידיהם בזבול, וירומם קרן עמו ונחלתו וקדושת תוה"ק, ויראנו בישועתו בקרוב, והיה זה שלום כנפשו הרמה ונפש ידיו עוז דורש שלום תורתו באהבה רבה מהר הקודש מירושלים, אברהם יצחק ה"ק [ילשושה באלול, עמ' קכח].

בשבוע הבא נספר א"ה על עלייתו של ר' זליג ראובן ארצה, והכתרתו כרבה של העדה החרדית.

בס"ד

לכבוד מערכת העלון הנכבד 'שבת הראי'ה',

יישר כח גדול על פרסום הדברים הלא ידועים על הגאון הצדיק והחסיד מין הראי"ה זצ"ל, אשר יכולים להוסיף בכבוד התורה ולומדיה ולמנוע מחלוקות וביזוי ת"ח רח"ל, גם בזמן הזה. אוכל להוסיף על הדברים את מה ששמעתי מחסידי קארלין על הרה"צ רבי יהושע העשיל הליתובסקי זצ"ל, שהיה זקן חסידי קארלין בעיה"ק ירושלים ומנהיגם, שהיה נוהג ללכת להסתופף בצילו של מין הראי"ה זצ"ל, בעיקר בסעודה שלישית, וכמוהו עוד מזקני וחסידי קארלין.

ושמעתי מנינו של הגאון רבי משה קלירס זצ"ל רבה של טבריה, שלמרות שחלק על דרכו של מין הראי"ה, עם כל זה נהג והקפיד בכל פעם שבואו לירושלים לבקר לכבודו, מאחר שחלק על השיטה שלו, אך לא על האיש. יח"ר שתזכו להרבות שלום ואחדות בעם ישראל ונזכה בזכות כך לגאולה השלימה בקרב אכ"י. בהתראה בקרב ובכבוד רב, ---, ביתר עלית

בעז"ה

לכבוד עורכי העלון הנכבד 'שבת הראי"ה'.

יישר כוחכם על העלון, ממש נהדר. תבורכו כולם, ויה"ר שתזכו להגדיל ולהאדיר. יש באמתחתי סיפור על הראי"ה שנגרף לי שאינו מוכר. זכיתי לשמוע מפי הרב פרופ' עזרא ציון מלמד זצ"ל. שהוא הגיע לבית-הרב, בעת סעודה שלישית. ושמע את הראי"ה קוק מדבר באידיש. וסכיון שהוא לא הבין שפה זו, יצא החוצה. לאחר מספר ימים, הסיע הרב עזרא ציון את הראי"ה קוק בעגלה, לצורך עריכת חופה. ובדרך סיפר לו שהיה בדרשתו, ויצא כיון שלא הבין את השפה. "זכיתי לקבל נזיפה מהרב קוק", אמר לי הרב עזרא ציון מלמד. הרב קוק אמר לו, כי אילו היה יודע שאפילו אחד מן הנחמדים לא מבין, היה מיד משנה את שפת הדיבור לעברית. לפיכך היה מוטל עליך להודיע לי זאת מיד, ולא לצאת.

דבר נוסף סיפר לי הרב הנ"ל, שהוא היה נוכח בסעודת-ברית-מילה, שבה ישבו יחדיו הרב קוק והרב זוננפלד, ודברו באהבה וחבה. "אני ישיבתי במרחק כמה מטרים מהם, וחבל שלא היתה לי מנלמה לצלם אותם יחד", סיפר. הוא טוען שהקנאים לא ידעו על ההערכה והכבוד ההדדי בין שני האישים (יש לציין שבעדות זו אין כ"כ חיידוש, כי דבר זה היה ידוע בירושלים, שהרב קוק והרב זוננפלד היו נפגשים לעיתים קרובות בבריתות, כשהרב זוננפלד מוהל והרב קוק סנדק). בתודה וברכה, ---, באר שבע.